

Innspill til kulturpolitikken etter 2014 og kommentarer til Kulturutredningen 2014

Eli Borchgrevink

- daglig leder i Buskerud Teater (2013-)
  - Buskerud Teater er et senter for teaterkultur, kunnskap og kreativitet. Organisasjonen løfter og styrker amatørteatervirksomheten i Buskerud ved å sørge for profesjonelle regissørkrefter inn i amatørteaterproduksjonene i fylket.
- 1995-2012 – 17 år som jordmor, etablerer, utvikler og leder av Du store verden! – i dag Transnational Arts Production / TrAP
  - TrAP produserer kunstneriske prosjekter og er et samarbeidsnettverk av organisasjoner og ressurspersoner på feltet. TrAP har som mål å styrke transnasjonalt kunstnerisk og kulturelt samarbeid, og å fremme kulturelt mangfold innenfor kunst- og kulturlivet i Norge. Aktiviteten inkluderer transnasjonale kunstneriske prosjekter innenfor alle kunstdisipliner, formidling av kunstnere, informasjon, seminarer og konferanser, kulturpolitikk/lobbyvirksomhet og nettverksarbeid. TrAP har ikke eget hus, scene, konserthall eller galleri, men samarbeider med etablerte arenaer, med gjensidig utbytte: kunstnerne presenteres på anerkjente arenaer, visningsstedet får nye publikumsgrupper og nye bidrag til bredere repertoarer.
<http://www.trap.no>
- Styreleder i Musikk og Ungdom / JM Norway; den norske organisasjonen i Jeunesses Musicales International
- Styreleder i Nordisk Kunstnarsenter Dale / NKD
- Styremedlem i Drammen Sacred Music Festival
- Avtroppende (etter fem år) styremedlem i Plattform for Intercultural Europe, Brüssel

Jeg takker for mulighet til å ettersende innspill etter fristen.

Med stort engasjement og mange "hatter" i norsk kulturliv (se ovenfor), er dette innspillnotatet farget av tilhørighet til flere kunstdisipliner og organisasjonsformer. Det kan dermed risikere å bli noe mer personlig og variert enn en formell høringsuttalelse fra Buskerud Teater.

Innspillene bør derfor ses som uttrykk for min personlige mening; med utgangspunkt i mitt virke som kulturarbeider basert i enhetene jeg arbeider og har arbeidet i, og mine verv i kulturlivet.

Jeg har i juni 2012, som daglig leder i TrAP, sendt innspill til Kulturutredningen under utvalgets arbeid. Dette notatet vedlegges og finnes også på Kulturutredningens web-sider. Likeledes vedlegges mitt manus til kommentar i Oslo APs åpne møte på Litteraturhuset i mars 2012 om Kulturutredningen 2014, der Anne Enger var hovedtaler.

Mine innspill presenteres i hovedsak i samme rekkefølge som Kulturutredningens kapittel om "Kulturpolitikken etter 2014" og utvalgets "viktigste tilrådninger", med noen tilleggspunkter under de forskjellige kapitlene; som ikke er diskutert i utredningen.

Generelt

Det er sjelden en NOU / evalueringsrapport o.l. er så engasjerende lesning som denne utredningen. Takk til Enger-utvalget for en meget velskrevet, inspirerende, klar og konkret utredning – som med sin lange tidsramme skaper en rød tråd gjennom lang tids norsk kulturpolitikk-historie. Flotte illustrasjoner av Arne Nøst. Kvalifisert tenkning og diskusjon i utvalget. Det har vært en stor glede å lese utredningen, kanskje på tross av kun én frustrasjon; det hadde vært fint om rapporten hadde fått en grundig korrekturlesning.

Jeg berømmer utvalgets metode med bevilgninger over kulturbudsjettet som utgangspunkt for hvert deltema, samtidig som de har gitt en god vurdering og omtale av innholdet i disse. At man sitter igjen med ønske om at flere temaer som ikke er diskutert i utredningen hadde vært inkludert, viser utredningens aktualitet og et behov for å bygge videre på den.

Det ville vært interessant om KUD arrangerte seminarer om hele eller deler av utredningen, for kulturpolitikere og kulturarbeidere både i offentlig sektor og det frie feltet.

Det ville vært interessant med en engelsk oversettelse av utredningen; jeg ser mange potensielle interesserte mottakere av utredningen blant internasjonale kontakter.

Nasjonale mål for kulturpolitikken

Utvalget fremmer gode nasjonale mål for kulturpolitikken med sammenfatning av viktige utfordringer; ikke minst fokus på rettferdig og likeverdig tilgang til alle sider av kulturlivet; et kulturliv som gjenspeiler det kulturelle mangfoldet i befolkningen. Utvalget fremmer viktige tilrådninger i dette arbeidet; se nedenfor. Likeledes fremmer utvalget et viktig poeng ved at både profesjonell og amatør virksomhet hører inn under kulturpolitikken på likeverdig vis; som dermed bidrar til økt samarbeid mellom profesjonelle og amatører i kulturlivet og løfter amatørkulturen.

Armlengdesprippet

er et viktig prinsipp i forholdet mellom bevilgende myndigheter og kunstaktørene. Bevilgende myndigheter / den nasjonale kulturpolitikken må imidlertid ha anledning til å påvirke og pålegge institusjonene visse prinsipper og retninger for virksomhetene, uten at dette er en utidig innblanding i institusjonenes kunstneriske virke. Jeg berømmer tidligere statsråd Trond Giskes grep i Mangfoldsåret 2008, da han innførte pålegg til institusjonene om å ta inn over seg sitt samfunnsansvar om å gjenspeile det kulturelle mangfoldet i befolkningen, som betingelse i tildelingsbrevet for årlig statstilskudd. I England har man gått enda lenger, og straffet institusjoner som ikke fulgte pålegget; med nedskjæring i statstilskudd.

Fordeling av kulturbudsjettet

Utredningens mange oversikter over fordeling av kulturbudsjettet viser en heller urettferdig fordeling av midlene til kunst- og kulturlivet. F.eks. innenfor scenekunstheltet, gikk 87% av midlene til institusjonene – og 1% til Post 74-enheter i 2013. Det bør utvises en større respekt for og vilje til utvikling av, enheter innenfor det frie feltet. Det er ofte i disse enhetene man finner nyskapningen, nye stier og kompetanse på nye områder inkludert gode metoder for inkludering og et naturlig kulturelt mangfold.

Utredningen viser til at det i flere kunstfelt er et problem at økning i tilskudd spises opp av økte driftskostnader til lønn, pensjon m.m.. Det er viktig å huske at slike kostnader også belastes det frie feltet. Små enheter har de samme plikter overfor arbeidsmiljø og personell, og disse opplever ofte mer dramatiske følger av minimal økning i tilskudd, enn de store institusjonene.

Den nye ordningen med basisfinansiering til særskilte scenekunstaktører over en lengre tidsperiode, bør oversettes til hele det frie feltet innenfor alle kunstdisipliner. Enheter som etter mange års kvalitetsbevisning og innfridd eksistensberettigelse endelig mottar tilskudd over f.eks. Post 74, bør kunne flyttes over til Post 78 og dermed ha en mer forutsigbar økonomi. Disse enhetene kan kvalifisere for å motta statstilskudd som dekker både drift og program og dermed bli

autonome mht. repertoar, som de store institusjonene. Økning av Post 78 i en slik praksis, vil frigjøre midler på Post 74 og de øvrige postene i Norsk kulturfond, som dermed kan gi prosjekttilskudd til flere søkere og oppdage og løfte nye gode initiativer i kulturlivet.

En styrking/økning av Norsk kulturfond er, som utvalget hevder, en viktig prioritering i tiden som kommer, og som vil tilfredsstille behovet for nå å fokusere mer på *innholdet* i institusjonene i stedet for å bygge flotte arenaer.

Utvalget fremmer et meget godt forslag ved "Fra måling til vurdering". En kunstfaglig og samfunnsmessig evaluering av kunstinstitusjoner og mindre enheter, styrker virksomhetene og sikrer økt kvalitet i kunstproduksjonen i tillegg til å være verktøy for vurdering av fortsatt, minsket eller økt statstilskudd. Slike rutiner bør være velkomne blant institusjoner og enheter, for periodisk ekstern evaluering og korreks av virksomheten og deres fokus og strategi. At utvalget ønsker offentlig åpenhet og deltakelse i slike vurderinger er også positivt og bør være en gevinst for virksomhetene med bred dialog både med finansieringspartnere og publikum. Offentligheten er publikum og dermed eierne av kunstopplevelsene. At evalueringen må være kunnskapsbasert er en selvfølge – og vil styrke kompetansen både hos forvaltning, kulturaktører og publikum.

Spillemidlene

Utredningen forteller at det vil bli en omgjøring med hensyn til fordeling av spillemidlene, fra 2015. Det er svært viktig at kulturlivet kompenseres fullt ut for disse endringene i tippenøkkelen ved økte kulturbudsjettposter.

Penger betyr alt?

Utredningen gjør klokt i å gjøre sine vurderinger med utgangspunkt i fordelingen av kulturmidlene, men det er viktig å understreke at penger ikke betyr alt. Det er viktig å sikre gode aktører økonomiske rammer som dekker nødvendige driftsutgifter og for de erfarne også programmidler, men med et forsvarlig driftsbudsjett er det viktig å forvente (og kreve) kreativ kunstproduksjon av høy kvalitet både i store offentlige og mindre og "frie" enheter. *Innholdet* i institusjonene må tilfredsstille krav til kvalitet, mangfold og nyskapning – og bør evalueres og kontrolleres jevnlig for å fortjene fortsatt statstilskudd. For de fleste vil dette bety en velkommen vurdering av egen virksomhet, heller enn problematisering av økte rapporterings- og evalueringsrutiner.

Norsk kulturråd

Norsk kulturråd er "det eneste" sted man (f.eks. det frie feltet) kan søke prosjekttilskudd fra statlig forvaltning. Uten å diskutere eventuell desentralisering av kulturrådet (ett Norsk kulturråd fungerer bra om det er godt organisert med gode kriterier for de forskjellige støtteordningene), er det ønskelig å knytte noen kommentarer til institusjonen:

Norsk kulturråd har dyktige og flotte medarbeidere ansatt i administrasjonen med de forskjellige kunstdisipliner og kulturtemaer som sitt arbeidsfelt. Rådet i kulturrådet rekrutterer ressurser til de faglige utvalg innenfor de forskjellige kunstdisiplinene – utvalg som behandler alle søknadene som kommer inn til kulturrådet; som har makt til å avgjøre disse inntil et visst beløp, og som, for søknadene over et visst beløp, innstiller til Rådet.

Rådet i kulturrådet sitter i dag ansvarlig for forvaltning av minst 1,2 milliarder kulturkroner i året – det er veldig mye penger og Rådet har dermed en meget stor makt i forvaltningen av kulturbudsjettet.

I arbeidet med en ny lov om Norsk kulturråd som skal være i gang, er det viktig å behandle følgende punkter:

- Rekruttering av medlemmer til Rådet; Norsk kulturråds høyeste organ. Hvordan velges rådsmedlemmene? Det er viktig å sørge for en kvalifisert utvelgelse av medlemmer som innehar nødvendig kunstfaglig og organisatorisk, både nasjonal og internasjonal, kompetanse – og at det er sammensatt med et naturlig kulturelt mangfold
- Vurdering av Norsk kulturråds prestasjon med hensyn til de økte arbeidsoppgaver de har fått fra 2011. Egen erfaring viste f.eks. at hverken kulturrådet eller KUD kunne gi svar på

spørsmål om hvorfor enkelte tilskuddsmottakere ble flyttet fra en post til en annen i denne endringsprosessen, mens lignende enheter ikke ble flyttet. Likeledes var det uklart hvordan tildelingsprosessene av nye og endrede tilskuddsprogrammer skulle foregå. Vi ble klar over at kulturrådet (og departementet) måtte gis tid til å forankre endringene i god praksis, men det opplevdes som lite tilfredsstillende at enkelte handlinger virket tilfeldige.

Kulturnæringer og privat finansiering av kulturlivet

"Kulturnæringer" er ofte et gråsonefelt for mange kulturaktører. Det er ikke enkelt å sette seg inn i kulturnæringsvirksomhet og feltets utfordringer og muligheter. Medlemskap f.eks. i "Kultur og næring" er svært kostbart og gir kun muligheter for få til å bli godt kjent med feltet.

Økt satsning på finansiering av kunstproduksjon fra private veldedige stiftelser vil være et gode. I dag fungerer Fritt Ord som "et kulturråd nr 2" med svært stor etterspørsel, og med svært viktige bidrag i kulturlivet.

Næringslivssponsing er et meget vanskelig område spesielt for det frie feltet og mindre virksomheter, da store firmaer ofte ønsker å sponse store kjente offentlige institusjoner. Egen erfaring tilsier at man bruker svært mye ressurser og tid på å oppnå svært små bidrag fra sponsorer.

Offentlig sektor og det frie feltet

Som det presiseres i kulturutredningen og nedenfor innenfor kunstdisiplinene, bør det stimuleres til økt samarbeid mellom offentlige institusjoner og det frie feltet. Det er ofte i det frie feltet seneste kompetanse og erfaring med hensyn til nyskaping, nye retninger og nye metoder ligger. Dette skyldes blant annet at det først og fremst er det frie feltet som har et aktivt internasjonalt samarbeid. Når institusjonene skal ha som mål å være drivkraft for kvalitet i kunstproduksjon og nyskaping, er denne rollen avhengig også av kompetansen som ligger i det frie feltet. Institusjonene bør også åpnes opp for formidling fra det frie feltet i tillegg til eget repertoar.

Internasjonalt kultursamarbeid

Det er svært viktig å utvikle Norges rolle i internasjonalt kultursamarbeid og kulturutveksling. Det bør vurderes om Utenriksdepartementets (UD) kulturmidler bør overføres til Kulturdepartementet som en del av Norges helhetlige kulturpolitikk. Det er svært vanskelig å få tilskudd fra UD til kulturprosjekter; både innenfor bistandspolitikken kulturmidler og UD's ordinære kulturbudsjett. Det kan også synes som UD fraskriver seg ansvar og ressurskrevende arbeid ved å sette ut en del av forvaltningen til særskilte institusjoner – og å bevilge prosjekttilskudd til prosjekter initiert av disse. De store bevilgningene fra UD til f.eks. Rikskonsertene, kan være en uheldig "staten gir til sine egne" praksis. UD har i tillegg en stor jobb å gjøre for å skape et naturlig kulturelt mangfold i de mange internasjonale presentasjoner av norsk kunst i utlandet.

Internasjonalt samarbeid kan, ved siden av gjensidig presentasjon av egne produksjoner, stimulere til økt nyskaping av ny norsk musikk, scenekunst osv.. Et godt eksempel er Jeunesses Musicales International, der unge musikere møtes både til utveksling av egne produksjoner og til samarbeid om fellesnevnerne i musikken og nyskaping preget av musikalske møter og læring fra hverandres kompetanse.

Likeledes er de forskjellige støtteordningene under EUs kulturprogrammer en viktig finansieringskilde (som også krever nasjonal delfinansiering) til viktige samarbeidsrelasjoner mellom internasjonale partnere både i høykvalitetsprosjekter og mer sosiale kulturprosjekter. Her gjør Norsk kulturråd et meget godt informasjons- og påvirkningsarbeid.

Kommunal og fylkeskommunal kulturpolitikk

Kommunen er den største bidragsyteren til kulturbudsjettet i Norge. Det er likevel et behov for mer rettferdig og nyansert fordeling av midlene, da idretten og kulturhus har vært budsjettvinnerne gjennom mange år og skaper krisesituasjoner hos de mindre kulturenhetene. Det er også viktig at kunstnerisk virksomhet og produksjon i distriktene ikke må rettferdiggjøres gjennom kunst og kulturs forebyggende rolle med hensyn til diverse sosiale og helse problemer

eller kulturens rolle som stedsutvikler m.m., men kan motta tilskudd i kraft av egen kunstnerisk virksomhet.

Begivenhetskulturen trenger sårt til økte midler i det lokale kulturlivet.

Som kompensasjon for enorme bevilgninger til infrastruktur/konserthus/kulturhus, bør kommunal og fylkeskommunal forvaltning sørge for tilstrekkelig økonomi til å sikre kunstfaglig innhold i arenaene og også at disse "eies" av lokalt kulturliv og blant annet kan lånes ut til frivilligheten og lokale aktører.

Likeledes må det øvrige lokale kulturlivet, som ikke er de store arenaene, styrkes for å kunne formidle sine programmer og kvalitetskunst.

Det er behov for kulturmidler som sikrer fortsatt satsning på "smale" kunstfelt; blant annet som en kompensasjon for frafallet av Rikskonsertenes offentlige konserter, som også omfatter konserter med musikere med minoritetsbakgrunn og musikkproduksjoner som ikke allerede har vunnet terreng blant publikum – disse vari sin natur underskuddsprosjekter og ble realisert med sterkt reduserte kostnader, subsidiert av Rikskonsertene, og de bør ikke forsvinne fra konsertscenene rundt i landet.

Som i den nasjonale kulturpolitikken, må lokale og regionale beslutningstakere fasilitere profesjonalisering av det frie feltet og frivilligheten, ved å skape økt samarbeid mellom profesjonelle og amatør krefter i kulturlivet. Buskerud Teater har dette som sin kjernevirksomhet, og samarbeidet Buskerud Teater har med kommunene og fylkeskommunen bør være en rollemodell for øvrige fylker i å styrke og løfte amatørvirksomheten med profesjonell deltakelse.

Generelt bør man minne om at i mange felt, men ikke minst innenfor kunst og kulturlivet, er innsatsen både hos forvaltning og byråkratiet svært personavhengig. Vi ser stadig at små og store mål nås der det er et personlig engasjement hos beslutningstakerne. Dette, sammen med kunstfaglig kompetanse og derved en profesjonell faglig trygghet, bør tas i betraktning ved rekruttering til stillinger innenfor kulturetater og forvaltning.

Ytringskultur som kulturpolitikens ansvarsområde

Kulturbegrepet bør dekke hele kulturlivet; og både såkalt profesjonell og amatør kunstproduksjon. Kvalitet bør være i høysetet, og skillet mellom profesjonelle og amatører bør ikke vektlegges i for sterk grad; det er ikke sjelden "profesjonelle aktører" presenterer kunst av lavere kvalitet, mens "amatører" gir profesjonelle kunstpresentasjoner.

Digitalisering

Samtidig som digitaliseringen er et enormt fremskritt både for utvidet nedslagsfelt for formidling og for varig bevaring av åndsverk, representerer digitaliseringen også at kunst- og kulturkonsumet blir en ensom opplevelse for publikum. Det er viktig å opprettholde og utvikle møteplassene og kunstarenaene, der publikum får kunstopplevelser i fellesskap og gis mulighet til å respondere og å samtale om kunsten.

Forskning

Det er helt klart behov for å utvikle forskning innenfor kunst- og kulturlivet. I dag står blant annet Norsk kulturråd for en rekke evalueringer og forskningsbaserte rapporter om særskilte temaer, men det kan synes som at kulturforskningen bør gå mer i dybden i sine utredninger; svært ofte, innenfor kjente arenaer i mitt/vårt virke, har man en tilsynelatende overfladisk tilnæringsmetode ikke minst med hensyn til utvalg av informanter og intervjuobjekter.

Tid for et lokalt kulturløft

Momskompensasjonsordningen for frivillige organisasjoner

er en årsak til at "frivilligheten" er en av budsjettvinnerne i kulturbudsjettet de siste årene. Man bør skape en klarere og tydelig definisjon av "frivillig organisasjon" i tilknytning til denne ordningen. "Det

frie feltet" i kulturlivet burde absolutt vært omfattet av ordningen. Mange små enheter har imidlertid ikke dokumenterbar frivillig/ubetalt innsats i sin organisasjonsstruktur, kan derfor ikke bli registrert i Frivillighetsregisteret og faller utenfor ordningen. Dette bør rettes på, da de små enhetene i kulturlivet bør kvalifisere like godt for momskompensasjon som rene frivillige organisasjoner/foreninger. Det er likevel svært mange organisasjoner som kvalifiserer til ordningen, noe som gjør at selv om budsjettposten på kulturbudsjettet er stor, mottar de enkelte organisasjonene kun en brøkdel av godkjent søknadsbeløp.

Kulturskolene

I tillegg til diskusjonen om kulturskolenes berettigelse, og deres forhold til skoleverket nedenfor, er det viktig å presisere at kulturskolene må ha en lokal individuell vurdering av hvilke fag kulturskolen skal tilby, med utgangspunkt i det lokale samfunnet. Som eksempel kan nevnes Oslo Musikk- og Kulturskole, som holder til på Oslos østkant og som blant annet tilbyr indisk musikk og tamilsk dans med stor tilslutning.

Dirigentlønn

Utvalget gir et godt forslag ved å fremme etablering av "dirigentlønn" der musikalske produksjoner bruker profesjonelle dirigenter. En slik ordning bør utvides til hele kulturfeltet og f.eks. til bruk av profesjonelle regissører og instruktører i amatørteatervirksomheten. Som eksempel kan nevnes at Buskerud Teater, som bidrar med profesjonelle regissører til alle amatørteatergruppene i fylket, drives med sterkt subsidierte priser på regissører til amatørteatergruppene, og mottar egenandeler i et spleiselag mellom kommunene for å kunne gjennomføre et slikt samarbeid.

Fra kulturell infrastruktur til kulturelt innhold og kunstnerisk kvalitet – og enkelte kunstdisipliner

Overskriften beskriver et meget alvorlig tema i norsk kulturpolitikk – vi bygger svært kostbare kulturbygg og strever deretter med midler for å fylle dem med innhold – og å åpne dem for lokale kulturtiltak og frivillighet; se nedenfor.

Scenekunst

Utvalget fremhever at det er lite *ny norsk dramatik* i scenekunstheltet. Her er det viktig å understreke at det i frivillig sektor, blant annet i amatørteatervirksomhetens tallrike nye produksjoner hvert år, produseres ny norsk dramatik av høy kvalitet, da profesjonelle ressurser ofte står for disse verkene (f.eks. er dette en av områdene Buskerud Teater bidrar i overfor amatørteatergruppene i Buskerud). Buskerud Teater har som mål blant annet å utvikle "teaterforlaget.no" med ny norsk dramatik ved publisering (og dermed mulig gjenbruk) av manus til produksjoner vi er involvert i. Flere av de store frivillige paraplyorganisasjonene driver også manusutvikling.

Utvalget etterlyser med rette en fokus på prioritering av formidling av scenekunst av høy kvalitet; til forskjell fra prioritering av infrastrukturen. Det er brukt vanvittig store beløp til å utruste norske byer og regioner med flotte signalbygg, og i mange tilfeller sitter kommunene igjen uten midler til å fylle disse med innhold. I tillegg kan ofte ikke det frie feltet og/eller frivilligheten benytte seg av husene, da leieprisene er for høye for dem. Ved planlegging av kulturhus, bør man legge inn et kriterium om gratis øving og utlån av lokaliteter til de frivillige organisasjonene og amatørfeltet. Dette vil også bidra til å sikre formidling av scenekunst av høy kvalitet, ny norsk dramatik og et naturlig kulturelt mangfold blant de involverte i produksjonene.

Musikk

I likhet med scenekunstheltet, hevder utvalget at det er for lite *ny norsk musikk* i de statlig finansierte orkestrene. Her bør man igjen stimulerer til økt samarbeid mellom offentlig finansierte institusjoner og det frie feltet, hvor institusjonene kan hente ny norsk musikk og bred kompetanse innenfor nyskaping innenfor de forskjellige kunstdisiplinene.

Visuell kunst

Kulturutredningen forteller om sammenslåinger og fusjoner og reformer, som helt riktig medfører mindre administrasjons-/driftsutgifter og stordriftsfordeler, men som likevel fortjener noen kommentarer. *Fusjoner* har vært et yndet kulturpolitisk tema de senere år. Nasjonalmuseet er etter min mening et eksempel på sammenslåing som var en politisk hastesak der man ikke på forhånd hadde vurdert utfordringer, konsekvenser og resultatforventninger i dybden. Som eksempel var Riksutstillinger én av fem institusjoner som ble plassert inn i Nasjonalmuseet, og som raskt smuldret hen; som en liten institusjon som ikke kunne hevde seg i det nye Nasjonalmuseet. Museet opprettet en landsdekkende formidlingsavdeling, men denne har ikke Riksutstillings erfaring og tyngde; som preget Riksutstillings virksomhet og skapte respekt, nært samarbeid og venteliste blant fylker for å delta i formidlingsprogrammet.

Man bør være forsiktig med å fusjonere gode institusjoner og dermed ta bort deres særegenhet og egenart. Fusjoner bør være initiert, i alle fall støttet, av de ansatte og de profesjonelle kreftene i institusjonene. *Samarbeid* bør være et godt nok alternativ for å samle kompetanse og sikre helhetlig utvikling innenfor en kunstdisiplin.

Artist residency

Et av konseptene som ikke er diskutert i utredningen, er *Artist residencies*. Konseptet er meget utbredt internasjonalt, og i Norge har vi flere sentre av denne typen. Et eksempel er Nordisk Kunstnarsenter Dale (NKD), som kontinuerlig har fem norske og internasjonale kunstnere / kunstnerfamilier som tilbringer 3-6 måneder på senteret. Kunstnerne arbeider enten generelt med sin kunst, eller de er involvert i samarbeidsprosjekter med andre residerter. Felles for alle er fellesskapet ved å bo og arbeide på samme sted over tid. Dette fellesskapet stimulerer til økt nyskaping innenfor disiplinene, og til utvikling av internasjonalt samarbeid over faglige grenser.

En fremtidig god tanke vil være å utvide Artists residency sentrene til å være kryssdisiplinære; dvs. å samle utøvere fra forskjellige disipliner. Dette vil være i tråd med utviklingen i kunstproduksjonen, der en produksjon ofte innehar flere disipliner.

Frivilligheten

Som nevnt ovenfor, bør momskompensasjonsordningen tilpasses for å kunne dekke flere aktører innenfor det frie feltet i norsk kunstliv. Man bør ha en klar definisjon over hvem som faller inn under frivillighetskategorien, og gjennomgå kriteriene for forvaltningen av store midler i regi av de store paraplyorganisasjonene.

For øvrig er det viktig og riktig som utredningen uttrykker, å ha en stor respekt for verdien av både kunstproduksjon, læring og formidling som skjer under frivillighetens fane. Økt involvering av profesjonelle krefter i instruksjon, regi og produksjonsledelse, løfter og styrker frivilligheten og gir den mulighet til i større grad å prestere kunstformidling av høy kvalitet, samt å rekruttere talenter til utdanning og de estetiske yrkene.

Den kulturelle skolesekken (DKS) og kulturskolene

er store satsninger i norsk kulturpolitikk. DKS innebærer at alle barn i grunnskolen får profesjonelle kunstopplevelser. Det er grunn til å insistere på at organiseringen av DKS ligger lokalt/regionalt og at disse sekretariatene sørger for at lokale kulturaktører deltar i DKS' repertoarer. De nasjonale aktørene som i dag har det overordnede ansvar for innholdet i DKS, bør utjevnes med bruk av lokale/regionale profesjonelle kunstressurser.

Jeg er svært uenig i å legge sekretariatet for DKS til Rikskonsertene. Her blir det sammenblanding av Rikskonsertenes identitet og egenart. Så lenge Rikskonsertene selv er en produsent av musikk, bør institusjonen ikke tillegges en organisatorisk lederrolle for ordninger innenfor sin egen kunstdisiplin. Det bør også diskuteres om det er riktig at en institusjon som Rikskonsertene har en nasjonal overordnet rolle med hensyn til musikk i DKS – som lett kan utstenge andre og dyktige musikkprodusenter til fordel for Rikskonsertene selv. Dette på tross av at Rikskonsertene har en utmerket skolekonsertordning, som har skapt stor respekt både nasjonalt og internasjonalt.

Med fare for å "kaste stein i glasshus" er det også grunn til å diskutere posisjonen til kulturskolene, og viktigheten av å ha estetiske fag i grunnskolen. Kun med fagene som del av skolehverdagen, gis *alle* barn kjennskap til og kunnskap om kunst og kultur. Med dagens situasjon uten estetiske fag i skolen og med et kulturskoletilbud på fritiden som koster penger, er det ofte kun barn av i utgangspunktet kunstinteresserte foreldre som får muligheten til å benytte seg av tilbudet.

Utvalget fremhever at kulturskolene og DKS' fremgang har gått hånd i hånd med en svekkelse av de estetiske fagene i grunnskolen. Dette er en svært viktig advarsel, og utvalget fremmer med riktighet behovet for at de estetiske fagene må inn igjen i skolen.

Kulturskoletilbudet er ikke gratis, og barna er avhengig av foreldre som kjenner til og ønsker for sine barn, en ordning som koster penger og skjer i fritiden. I likhet med idretten, som introduserer barna til allidrett i skolen, som gir dem mulighet for valg av idrettsutfoldelse på fritiden, bør barna gjøres kjent med de estetiske fagene i skolehverdagen. Eventuell egen utfoldelse innenfor disse fagene kan skje på fritiden, i kulturkolene, med en rimelig egenbetaling. Dette fordrer at barna har estetiske fag som pensum i grunnskolen, og at det finnes lærerkrefter med tilstrekkelig kunstfaglig kompetanse til undervisning i disse fagene, som er tilfelle i kroppsøving.

Kulturpolitikkenes sektoransvar

Parallelt med at det er prisverdig og riktig å sette ut forvaltningsansvar til organisasjoner som er kompetente på området, er det viktig at KUD til enhver tid har kontroll over hva slags kriterier som ligger til grunn for forvaltningen.

Det er riktig å overføre ansvaret for barne- og ungdomsorganisasjoner fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet til Kulturdepartementet (KUD). KUD bør i tillegg gjennomgå kriteriene ved forvaltningen av offentlige midler som fordeles av paraplyorganisasjoner; så man sikrer at disse midlene når ut til de små enheter (f.eks. lokallag og medlemsorganisasjoner til paraplyorganisasjonene) og at de store paraplyorganisasjonene selv ikke kvalifiserer til tilskudd fra særegne ordninger som f.eks. spelordning, mangfoldsmidler m.m. fordi de bør kunne dekke slike utgifter innenfor sitt eget driftsbudsjett med statstilskudd. Dette er en parallell til profesjonell kunstproduksjon; der institusjoner finansiert av statstilskudd ikke kan søke Norsk kulturfond om prosjektfinansiering; mens mindre enheter (f.eks. TrAP), som ikke fullt ut finansieres av statstilskudd, kan søke prosjekttilskudd for samarbeid med større institusjoner for dermed å kunne utgjøre en mer betydningsfull samarbeidspartner for institusjonene.

En bærekraftig kunstnerpolitikk

Det er viktig å stimulere til kunstutdanning og kreative yrker. Utvalgets ønske om å skape større konkurranse blant kunstnere om stipender, garantiinntekter osv., er et godt forslag. Det er viktig med god konkurranse, og prinsippet om "mer til færre" fremfor å smøre tynt utover med marginal støtte til mange. Dette sikrer også høye kvalitetskrav blant kunstnere og økt kvalitet i kunstproduksjonen.

Tre-trinns-støtte er også et godt tiltak – først prosjekttilskudd, deretter driftstilskudd og økt forutsigbar støtte over statsbudsjettet for de tiltak som viser tilstrekkelig profesjonalitet og kvalitet.

Kulturelt medlemskap

Kulturelt mangfold

TrAPs innspill til Enger-utvalgets arbeid i 2012, med fokus på kulturelt mangfold og interkulturelle prosesser, vedlegges dette dokumentet.

For øvrig knyttes følgende kommentarer til utredningens behandling av temaet:

Det leses med glede at utvalget stadfester Trond Giskes påstand om at kulturelt mangfold er en *tilstand* i vår samfunn, ikke en egen sektor, eget felt eller kunstdisiplin. Gjennom 17 år med arbeid for et naturlig kulturelt mangfold i kunst- og kulturlivet, har jeg møtt på mange både byråkrater og politikere som har sett på TrAP som en pionér innenfor "feltet" kulturelt mangfold, og at våre

søknader om prosjekttilskudd i Norsk kulturråd ofte har havnet i en "mangfoldskategori" som i høyeste grad forsterker begrepet "Vi og De andre" som man sterkt søker å eliminere.

Det er imidlertid gjort store fremskritt de siste tiårene med hensyn til å ta inn over seg det kulturelle mangfoldet i befolkningen i kulturvirksomheter og i kulturpolitikken. Det er lang vei igjen før interkulturell dialog og relasjoner, samt kulturelt mangfold, ikke lenger behøver å diskuteres fordi de kun er naturlige karakteristikk av mennesker og samfunn.

Mangfoldsåret 2008 fremstod som en politisk hastesak der årets innhold og hovedfokus langt på vei ikke var definert før kulturarbeidere over hele landet arbeidet med planlegging og strategier for satsninger som skulle fremme et naturlig kulturelt mangfold i deres virksomhet. TrAP ble kontaktet daglig gjennom året, av aktører som ikke visste hva året stod for, hva som ble krevet/ønsket av dem og hvordan de skulle kunne vise sin tilslutning og sitt engasjement.

I likhet med Sverige, satset Norge på endringer i og holdningsskapning først og fremst hos de statlige institusjonene. Tildelingsbrev om statstilskudd fikk et pålegg om strategi for kulturelt mangfold i virksomhetene – og det nasjonale sekretariatet for Mangfoldsåret hadde jevnlig møter med de store statlige institusjonene om nødvendige prosesser og endringer. Med unntak av en viss økning i statstilskudd til enheter som fokuserer spesielt på kulturelt mangfold i sin virksomhet, var det ikke satt av prosjektmidler for kulturlivet generelt. En del kulturaktører kritiserte dette fokus.

Uansett kritikker, bidro Mangfoldsåret med holdningsskapning og fokus på et viktig spørsmål i norsk kulturpolitikk og kunstvirksomhet. Det er viktig, i etterkant, at KUD viser sin egen oppfølging omkring denne satsningen (og sørger for et naturlig kulturelt mangfold i sin egen virksomhet); noe som man vel kan si også i Kulturutredningen har tilstrekkelig fokus.

Det er viktig å understreke at det ikke gjør noe om det tar tid, så lenge det er progresjon og kvalitet over satsningene.

Utvalget ønsker styrking av "minoritetstiltak". Her bør det advares noe – særskilte minoritetstiltak bidrar ikke til å skape et naturlig kulturelt mangfold og et kunstliv som gjenspeiler det kulturelle mangfoldet i befolkningen. Nye tiltak bør vurderes, styrkes, støttes og utvikles utifra sin profesjonelle faglige virksomhet, ikke utifra hvem som etablerer eller driver virksomheten. Dette harmonerer med det faktum at å opprette egne tiltak for minoriteter kun forsterker forskjelligheten og disharmonien i institusjoner og programmer.

Likeledes er det viktig at virksomheter skal ta hensyn til et naturlig kulturelt mangfold i alle deler av sin virksomhet *innenfor* eksisterende økonomiske rammer; dvs. uten særskilte midler for dette. Det handler ikke om tilleggskostnader, men om "best practices".

Utvalget ønske om et lokalt løft for mangfold og inkludering fortjener også en kommentar – det ses ofte at i distriktene, i motsetning til i større byer, allerede er et mer naturlig kulturelt mangfold i lokalsamfunnet og likeverdig tilgjengelighet til både kunstliv og andre felt.

Med hensyn til den nasjonale kulturpolitikken generelt og helhetlig, og med referanse til kommentarene om fusjoner og større endringer i kulturpolitikken ovenfor – vil jeg oppfordre til at kulturkomiteen på Stortinget, forvaltningen og beslutningstakere i kulturlivet sørger for en åpnere dialog og involvering av kulturlivet *før* de selv tar de store beslutningene; dvs. *en åpnere dialog mellom de som styrer og de som gjør jobben*.